

(Eszmélet. József Attila költői világgépe.) A múlt szorogásait, a jelen kudarcát itt, a *Születésnapomra* c. versében is a jövő perspektívája oldja fel:

*Én egész népemet fogom
nem középiskolás fokon
taní-
tani!*

E röpke életrajzi epizód jelentőségét korántsem kívánom érdemén felül hangsúlyozni, sem a néhány hónap múlva bekövetkező tragédiával szoros összefüggésbe hozni — bár ekkor már minden mozzanat különös akusztikával bírt a költő számára —, mert ezt a kudarcot, a polgári életbe való elhelyezkedése utolsó kísérletének meghiúsulását, egy nagy verssel még fel tudta oldani. — Az állásgond azonban továbbra is napirenden maradt (s az anyagi függetlenség fontosságát számára ez bizonyítja legjobban), mert Ignó Pál a költő halála előtt néhány nappal Balatonszársóra írt levelében arról ad hírt, hogy rövidesen valami állásfélével várhatják Pesten. (József Jolánnak egyik, Szántó Judithoz írt leveléből tudjuk, hogy az ígért állás a Pantheon Kiadónál lett volna.)

Ami a Curriculum vitae további sorsát illeti, azt a költő halála után Herz Henrik másolatban küldte meg a Szép Szónak — így jelent meg az emlékszám élén. (A verses dedikáció szövegét is — mint a József Attila-gyűjtemény anyagából kiviláglik — Herz küldte meg a folyóiratnak 1938. február 12-én kelt kísérőlevelével.) Eredetije továbbra is otmaradt személyi irattárában mindaddig, amíg a második világháború végének zűrzavaros időszakában a titkárnő, a költő írását a megsemmisüléstől féltve, azt ki nem emelte és magához nem vette.

Ilyen utat járva került az Irodalmi Múzeumba e becses dokumentum.

FEHÉR ERZSÉBET

JÓZSEF ATTILA-DEDIKÁCIÓK

Ma még sok olyan kötet gyűjthető össze itthon és külföldön, amelyet a költő saját kezűleg dedikált. Félő, hogy idővel — habent sua fata libelli — gazdát cserélnek, eltűnnek a szem elől, elvesznek. Tegyük közzé legalább a dedikációkat: emberi relációkra utalnak.

I.

Az első csoport Székely Bélának szól. Pszichológusnak készült. Ez irányú tudományos munkássága főleg a gyermeklélektannal foglalkozik. Több műve németül és spanyolul is megjelent. Írói, publicisztikai pályáját Nagyváradon és Budapesten kezdte. Először *Számvetések* című verskötetével jelentkezik 1912-ben. Kolozsvárott lapokat szerkeszt. 1926-tól újból Magyarországon él, s társszerkesztője az *Emberismeret* című pedagógiai és grafológiai folyóiratnak. 1938-ban Dél-Amerikába emigrál, s Buenos Airesben a *Jövő* című hetilapot szerkeszti. Itt halt meg 1955-ben.

Hosszú utat megtett hagyatékában három dedikált József Attila-kötet került kezembe.

A *Nincsen apám se anyám* dedikációja a következő:

Székely Bélának
barátsággal, szeretettel.

Pest, 1929. febr. 24.

József Attila

*Székely Bélának
barátsággal, szeretettel.*

Pest, 1929. febr. 24.

József Attila

Az impresszum belső oldalán s a következő lap üres részén — sötétebb tintával — az *Anyám* című vers olvasható, alatta e dátum: jan. 6. Ez azért is tarthat igényt a figyelemre, mert a kritikai kiadás nem ismeri a vers kéziratát, s a Népszava 1931. jan. 11-i közlést jelöli a legkorábbinak. Úgy látszik, a két évvel korábban dedikált könyvbe a költő beírta frissiben új versét, megjelenése előtt öt nappal. Talán éppen Székelyéknél született e vers.

Anyám

~~VÁRAZSOK~~

A bögrét kis kérébe fogta,
ugy este felé egy vasárnap
csöndesen elmosogatott
s ült egy kicsit a félhomályban - -

Kis lábaskában karakorta
kegyelmeiktől vacsoráját,
lefehédtünk is eltűnődtem,
hogy ők egész farékkal esznek - -

Anyám volt, apró, korán meghalt,
mert a nők korán halnak,
a cipeléstől resket lábuk
és fejük fáj a vasalástól - -

I mert legvidetnek ők a szenvedés!
Férgyugtatás felhőjének
a gör s levegőváltásul
a masinának ők a padlás - -

Látom, megáll a vasalóval -
törékeny természet a töke
megyomta, mindig keskenyebb lett,
gondolatok meg, proletárok - -

A nosástól kissit meggörnyedt,
én nem tudtam, hogy ilyen sorony,
almában tiszta kötenyt hordott
a postás ofankos között neki - -

Bpest, jan. 6. József Attila

A Döntsd a Tökét című kötetben - nyilván 1931-ből - ez az ajánlás szerepel
a címlapon:

Székely Bélának
a régi barátság-
gal és szeretettel.

Bp.

József Attila

versok
József Bélának
a régi barátság-
gal és szeretettel.
Bp. József Attila

A Külvárosi éj címlapján végül ez a dedikáció áll:

Székely Bélának
régii barátsággal.

Bp. 1932. okt. 19.

József Attila

Székely Bélának
régii barátsággal.

Bp. 1932. okt. 19.

József Attila

II.

József Attila című versében fordulnak elő ezek a nevezetes sorok:

Egy zsidó orvostól kapott
kabátot és a rokonok
úgy hívták: Többé-itt-ne-lássam.

A kritikai kiadás nem jegyzi fel, hogy ez a zsidó orvos a ma is élő dr. Liebmann István főorvos volt.

Évekkel később a *Döntsd a tőkét* egy példányába – erre emlékezve és emlékeztetve – a következő ajánlást írta:

Dr. Liebmann Istvánnak
a megénekelt kabátért is
szeretettel.

Bp. 1931. ápr. 13.

József Attila

Dr. Liebmann Istvánnak
a megénekelt kabátért is
szeretettel.

Bp. 1931. ápr. 13

József Attila

Ezek a dedikációk buzdítsanak másokat is hasonlók megismertetésére.

SCHIEBER SÁNDOR

JÓZSEF ATTILA ÉS RUBIN LÁSZLÓ KAPCSOLATA

Rubin Lászlónak
a polgári „socialistának”
elrettentésül

József Attila

Bp. 1931. ápr. 3.

proletárszocialista

Rubin Lászlónak
a polgári „socialistának”
elrettentésül

Bp. 1931. ápr. 3.
József Attila
proletárszocialista

– írta a *Döntsd a tőkét, ne siránkozz* c. kötet belső címlapjára a költő.

Ki volt Rubin László – akinek a fentén kívül még négy kötetét dedikálta a költő – és milyen kapcsolatban állott József Attilával?

E kapcsolat első – eddig felderített – írásos emléke József Attilának egy – a fenti dedikáció kelte előtt négy évvel – Párizsból küldött levele melyet József Jolán közölt. Ebben írja a következőket: „A Láthatár? Tényleg szimpatikus, azonban nagyon zavaros. Hogy lehet olyan cikket leközölni, amilyen a Szász Zoltáné? Én nem tudom mi a fenét akarnak azzal a szabadsággal? A »polgári szabadságok« ideje régen elmúlt akkor, amikor a kapitalista fejlődés elérte az imperializmus fokát...”

A szimpatikus „társadalmi, világpolitikai és irodalmi szemle” szerkesztője Rubin László ügyvéd volt, aki a Galilei Kör alapító tagjai közé tartozott, s a folyóiratot 1927 februárjában „a fennálló viszonyokkal elégedetlen fiatal értelmiség képviselőiben... indította el” – amint ezt a lap egyik munkatársa, Németh Andor írta 1948-ban. A programjában új társadalmi és politikai orientációt hirdető lap a haladó magyar írók számára új fórumnak ígérkezett. Ezért hívhatta fel reá József Jolán a Párizsban tartózkodó költő figyelmét, s József Attila is ennek a lehetőségét látta benne: „...végre van valami, ahol a derék és zöld munkatársak között esetleg komoly dolgokról is lehet beszélni” – írta nővérének 1927-ben.

A Láthatár első számának olvasásakor a költő kritikai megjegyzéseket tett, s a lappal kapcsolatos eszmefuttatásában kifejtette politikai állásfoglalását. Az imperializmusról, illetve a világpolitikai helyzetről a levélben adott értékelésére – melynek itt csak bevezető mondatait idéztük – Németh Andor felhívja a figyelmet, mert ki-